

Лідія Бурцева,

*методист відділу виховної роботи і здорового способу життя
Чернігівського ОППО імені К.Д. Ушинського*

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА – ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

*«Якщо ви хочете, щоб молодь тягнулася
до знань, турбуйтеся про головні,
найважливіші джерела духовної
культури – бібліотеки»
В. Сухомлинський*

Скарбницею духовних багатств людства, однією з найміцніших ланок, що поєднує минуле, сучасне і майбутнє, є книга. Важко переоцінити її значення для людства. Спочатку рукописна, а потім друкована, вона була і залишається невичерпним джерелом знань.

Сучасна Україна знаходиться в новій соціальній реальності, що вносить принципові зміни в розвиток держави, суспільства, нових економічних відносин. Зміни в державі та соціумі щоденно вносять свої корективи і пріоритети і в систему освіти, і в роботу всіх освітянських бібліотек.

Сьогодні суспільству потрібна нова школа – з новою філософією виховання, новою педагогікою, новим змістом, новими стосунками, – школа, яка може виховати щасливу людину, розвинену особистість. Шкільна бібліотека сприяє розвитку освітнього процесу, забезпеченню базового рівня освіти, вихованню в учнів відповідальності, національної

свідомості, формуванню в них потреб саморозвитку і вдосконалення. Виховання в учнів інформаційної культури, сталого прагнення до пошуку інформації є головними завданнями шкільної бібліотеки сьогодні.

Оскільки шкільна бібліотека є обов'язковою структурною ланкою закладу загальної середньої освіти, усі освітньо-виховні завдання трансформуються в завдання і діяльність бібліотеки. А реалізація завдань бібліотеки визначає її функції: освітні, інформаційні, інтелектуальні, культурологічні, виховні, самоосвітні, соціальні.

В умовах підвищення ролі та значення інформації в житті людини шкільна бібліотека спрямовує роботу на:

- своєчасне надання учням та вчителям доступу до необхідної інформації, вдосконалення досвіду з аналізу інформаційних потреб і задоволення індивідуальних освітніх потреб та інтересів;
- розвиток науково-інформаційної грамотності користувачів бібліотеки;
- інформаційний супровід інноваційних процесів у школі;
- допомогу в самоосвіті дітей і дорослих.

Знання, вміння та навички, які здобувають учні в стінах шкільної бібліотеки, забезпечують їх можливостями пристосування до різноманітних життєвих ситуацій, роблять реальним продовження освіти протягом усього життя.

Робота бібліотеки повинна бути спрямована на реалізацію завдань, витікаючи з науково-методичної проблеми школи, щорічного загального плану освітньої роботи закладу, основних нормативних документів Міністерства освіти і науки України, постанов Уряду України.

Звернемо свій погляд на шкільну бібліотеку, перед якою сьогодні постає досить складне і нове завдання. Чи готова вона до його виконання? У відповіді на це питання насамперед зауважимо, що першочерговою функцією бібліотеки має стати бібліотечно-інформаційне обслуговування освітнього процесу. І хоч цю ж функцію бібліотека виконує і сьогодні, але її зміст і рівень виконання вже не достатній для потреб школи. Очевидною стає необхідність розширення інформаційної складової названої функції, яка тягне за собою ускладнення і збільшення трудомісткості бібліотечної роботи.

Самостійно, без належної зовнішньої підтримки, бібліотека не в змозі виконати функцію бібліотечно-інформаційного обслуговування в потрібному обсязі та з належною якістю.

Сьогодні сучасна шкільна бібліотека повинна бути як інформаційний, автоматизований центр, який обслуговує потреби користувачів у локальному і віддаленому режимі з використанням нових інформаційних технологій.

Шкільний бібліотечно-інформаційний центр (ШБІЦ) – це структурний підрозділ, що включає фонд книг, різноманітні інформаційні технічні засоби, має в наявності педагогічно зумовлений комплекс обладнання і меблів, читальний зал із робочими зонами, в яких створені умови для індивідуальної роботи та розвитку навчально-пізнавальної діяльності учнів, підвищення професійного рівня вчителів.

Структура ШБІЦ повинна включати: бібліотеку з читальним залом, комп'ютерний зал з колекцією CD-енциклопедій; фоновідеотеку із засобами індивідуального прослуховування; єдину систему каталогів; службу технічної підтримки; локальну мережу з можливістю підключення Інтернет по виділеній лінії; доступ до каталогу медіаресурсів, який можливий з будь-якого комп'ютера в школі.

Створення ШБІЦ – ядра шкільної інформаційної служби, справа не одного року, що потребує певних матеріальних затрат, творчості всього педагогічного колективу школи і найголовніше – цей процес іде паралельно з розвитком єдиного інформаційного простору в самій школі.

З метою унормування новітніх бачень і створення функціонального підґрунтя ШБІЦ Українським інститутом нормативної інформації підготовлено проєкт документа «Примірне положення про шкільний бібліотечно-інформаційний центр загальноосвітнього навчального закладу». Робота виконана в ході Всеукраїнського експерименту за інноваційним освітнім проєктом «Шкільна електронна бібліотека «ШБІЦ-інфо».

У документі відображено сучасні підходи до роботи бібліотеки як інформаційного підрозділу, внесено зміни до функціонального набору, змісту окремих операцій, задекларовано рішучий розворот від пасивного бібліотечного обслуговування до активного інформаційного забезпечення. Основою перетворень стало впровадження в роботу ШБІЦ інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизованих систем.

Успіх реорганізації шкільної бібліотеки прямо залежить від прийняття самої ідеї керівником закладу освіти та бібліотекарем. Саме їх ентузіазм і творча енергія закладуть основу для нинішніх і майбутніх перетворень в освітньому процесі. Автономія школи і педагогічна свобода вчителя отримують дієві важелі для своєї реалізації.

Концептуальні засади функціонування ШБІЦ

1. Створення шкільного бібліотечно-інформаційного центру (далі — ШБІЦ) зумовлено необхідністю включення до освітнього процесу інформаційної складової як важливого сучасного ресурсу, що забезпечує цільову спроможність закладу освіти і перспективи його розвитку.

2. У ході реформування загальної середньої освіти визначальним чинником упровадження нового змісту, форм і методів навчання стає інформаційне забезпечення закладу освіти. Компетентнісне навчання потребує залучення широкого кола інформаційних джерел, не обмежуючись традиційними і усталеними підручниками та посібниками. Критичне мислення, вміння продукувати нову інформацію, приймати рішення може успішно реалізовуватися за умови набуття учнями практичних навичок роботи з великими динамічно змінними обсягами інформації.

3. Суть інформаційного забезпечення полягає у виконанні завдань зі збору, комплектування, попередньої підготовки, накопичення, своєчасного і спрямованого доведення інформації до кінцевих споживачів (користувачів).

4. Управління інформаційними потоками здійснюється через упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на основі автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС). Основою автоматизації слугує систематизація фондів за класифікаторами, що спеціально розроблені для шкільного застосування.

5. Шкільний бібліотечно-інформаційний центр є структурним підрозділом закладу загальної середньої освіти, що здійснює його інформаційне забезпечення.

6. ШБІЦ створюється на основі і в ході реорганізації шкільної бібліотеки. Метою перетворень є зміни функціональної сфери бібліотеки і приведення її у відповідність до завдань, що постають у зв'язку з реформуванням загальної середньої освіти. Процес змін розпочинається з наказу керівника закладу освіти про реорганізацію бібліотеки і завершується наказом про початок роботи ШБІЦ.

7. У закладах освіти, де відсутня бібліотека (малокомплектні, початкові, філії опорних), ШБІЦ створюється на основі АБІС і функціонує як інформаційний пункт з повним виконанням своїх завдань.

8. ШБІЦ діє на підставі статуту закладу освіти та свого Положення, яке розробляється на основі Примірного положення. Заклад освіти забезпечує необхідні умови для функціонування підрозділу.

9. Основна функція ШБІЦ — інформаційне забезпечення освітнього процесу. Ця функція визначає оцінку і ефективність роботи. Показником успішності виконання основної функції є повне і всебічне задоволення інформаційних потреб учасників освітнього процесу.

10. Інші функції забезпечують інформацією виховний та розвивальний процеси, а також управління закладом освіти. Зберігається функція індивідуального абонементного обслуговування користувачів. Обсяги виконання функцій визначаються ресурсною спроможністю ШБІЦ.

11. Обов'язковою є технічна та телекомунікаційна оснащеність ШБІЦ, встановлюється її мінімальний рівень. Головна увага приділяється забезпеченості комп'ютерами.

12. Для проєктування, методичного забезпечення, впровадження, організації і координації робіт з функціонування ШБІЦ залучається спеціалізована організація.

13. У своїй діяльності ШБІЦ керується чинними нормативно-правовими актами вищих органів влади України, нормативними та інструктивними документами центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах освіти і культури. *(За проєктом «Примірного положення про шкільний бібліотечно-інформаційний центр загальноосвітнього навчального закладу»).*

Чи будуть активно читати діти і підлітки в XXI столітті, чи буде потрібною бібліотека в майбутньому залежить від нашої роботи сьогодні. Тому свою діяльність треба спрямовувати на те, щоб бібліотеки і надалі залишались центром інформації, духовного збагачення дитини, розвитку її інтелекту та творчих здібностей. Пріоритетами в роботі бібліотеки є розвиток особистості, здатної самостійно і вільно мислити й діяти в умовах інформаційного суспільства, формування в дітей сучасного світогляду, розвиток навичок самостійного пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, виховання покоління, здатного ефективно працювати і навчатись протягом життя. Недарма відомий письменник Михайло Слабошпицький сказав: «Людина – це підсумок прочитаного. Дитина, яка свого часу не зустрілася з доброю книгою, не стане в майбутньому особистістю».

Використані джерела

1. Колесник О. Від бібліотеки – до медіатеки. *Відкритий урок*. 2004. № 4. С. 43–45.
2. Концепція інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України. *Шкільна бібліотека плюс*. 2008. № 7. С. 2-5.
3. Лобановська І. Г. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику роботи шкільних бібліотек. *Шкільна бібліотека плюс*. 2007. № 21. С. 2– 6.
4. Малько А.О. Концепція розбудови шкільної бібліотеки в шкільний бібліотечно-інформаційний центр у контексті інформатизації суспільства: Автореф. дис... канд. пед. наук. К., 1995. 18 с.
5. Манифест школьних библиотек ИФЛА/Юнеско. URL: [http:// www. ifla. org /files /assets/schoollibraries-resource-centers/publications/school-library-guidelines/school-library-guidelines-ru.pdf](http://www.ifla.org/files/assets/schoollibraries-resource-centers/publications/school-library-guidelines/school-library-guidelines-ru.pdf)
6. Матвійчук О.Є. Діяльність шкільних бібліотек по забезпеченню інформаційних потреб старшокласників: Автореф. дис... канд. пед. наук. К., 2004. 20 с.
7. Поперечна Л. Шкільний бібліотекар – педагог медіа- та інформаційної культури. Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. Бібліотечна робота. 2014. №1. С. 56-60.
8. Примірне положення про шкільний бібліотечно-інформаційний центр загальноосвітнього навчального закладу: проєкт. URL: [http:// www. dnpb@i.ua](http://www.dnpb@i.ua)
9. Семенова Л.С. Бібліотечно-інформаційний центр як нова модель шкільної бібліотеки. Нестандартні уроки в школі та їх аналіз. К.: Вид-во Харитоненка, 2003. С. 60–63.
10. Семь шагов к новой библиотеке: создание информационного пространства школы как этап её модернизации: книга для директоров школ, методистов и библиотекарей / Сост. О.К. Громова, Л.Ф. Сухова. М.: Первое сентября, 2003. 208 с.
11. Хімчук О.Є. Новітні інформаційні технології шкільної бібліотеки. *Шкільна бібліотека*. 2002. № 2. С. 17-18

